

Középfokú kereskedelmi leányiskolák a két világháború között

© Nagy Adrienn

Pécsi Tudományegyetem, Pécs

adrienn.n.z@gmail.com

A tanulmány célja, hogy bemutassa a két világháború között a polgári leányiskolák, valamint a kisdédóvónó- és tanítónőképzők mellett egyre nagyobb népszerűségnek örvendő női felső kereskedelmi iskolák sorsának alakulását Magyarországon. A kutatás egyrészt arra kereste a választ, hogy a lányok – az 1920-as évektől egyre intenzívebb – középiskolai „térfoglalásában” milyen jelentőséggel bírtak a továbbtanulás mellett, a nők munkaerőpiacra való kilépését is célul kitűző női felső kereskedelmi iskolák.

Hazánkban a XIX. század második felében bekövetkező gazdasági és társadalmi változások eredményeként egyre több nő kényszerült arra, hogy kilépjen a munkaerőpiacra. Az óvónői, a tanítónői és a nevelőnői pályától eltekintve – a női szakképzés komoly hiányosságai miatt – csekély lehetősége volt a szegényebb sorsú, így a munkára leginkább rákényszerülő nőknek arra, hogy megélhetést biztosító szakképzettséget szerezzenek.

A XIX-XX. század fordulóján egyre gyakrabban fogalmazódott meg, hogy szükség lenne a középfokú felsőbb leányiskolák és leánygimnáziumok mellett, egy a fiúkéhoz hasonló önálló női kereskedelmi iskolákra is. A pozsonyi kereskedelmi és iparkamara 1908. évi július 8. ülésén Jabowetz Zsigmond kamarai beltag a nőtisztviselők kamaráknak küldött indítványára reagálva az elsők között javasolta, a már működő fiúiskolával kapcsolatosan egy női kereskedelmi szakiskola megnyitását. A pozsonyi kamara tagjai a bécsi környezettanulmány után 1909. február 3-án beadvánnyal fordultak a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium felé, kérvényezve egy három évfolyamos női felső kereskedelmi iskola elindítását. Az engedélyt 1909. július 10-én megkapták, így megnyithatta kapuit az ország első női középfokú kereskedelmi iskolája (Kürschák, 1910). A női felső kereskedelmi iskolák engedélyezése jelentős előrelépést jelentett egyrészt a középfokú kereskedelmi iskolai oktatásban, másrészt a lányok középfokú intézményes oktatásában. Ugyanis így a már működő felsőbb leányiskola és leánygimnázium mellett egy újabb középfokú iskolatípus állott a továbbtanulni szándékozó lányok rendelkezésére. Ráadásul a leánygimnáziumokban tanított tananyaggal ellentétben – amely 1934-ig eltért a fiúgimnáziumokétól és ezáltal a megszerzhető érettségi sem biztosított egyenlő továbbtanulási esélyeket –, a női felső kereskedelmi iskolákban tanított tananyag és megszerzhető kereskedelmi érettségi némi eltéréstől eltekintve döntően megegyezett a fiúkéval. Itt azonban feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a kereskedelmi iskolai érettségi csupán csak a kereskedelmi főiskolákra (akadémiákra) biztosított továbbtanulási lehetőséget. Ez az iskolatípus az általános műveltség mellett leginkább szakmát kívánt adni a nők számára. A 17 önálló női felső kereskedelmi iskola mellett 1918-ig 11 leány-középiskolával kapcsolatos felső kereskedelmi leányiskola működött.

Női felső kereskedelmi iskolák a két háború között

A Nőtisztviselők Országos Egyesülete 1918 decemberében a nők kereskedelmi szakoktatása ügyében beadvánnyal fordult a VKM-hez, melyben a következőket fogalmazták meg: *A kiindulási alap a mi véleményünk szerint, hogy a női és férfi magántisztviselő egyenlő munkát kell, hogy végezzen a kenyérkereső pályán, tehát teljesen egyenlő szakképzésben és díjazásban részesítendő. A hivatalos felfogás eddig az volt, hogy a nők szakoktatásánál is általános nőnevelési szempontokat érvényesültek, igen helytelenül, mert ezek a szempontok az általános műveltség közvetítő nevelő intézeteknél igen, de a szakoktatásnál semmi esetre sincsenek helyükön, amelynek célja munkára nevelni a férfit és nőt egyaránt.*¹ Mindemellett négy konkrét kérést terjesztettek be:

1. A közép- és felsőfokú kereskedelmi iskolákban a koedukációs képzés bevezetése. E tekintetben a VKM csak a felsőfokú kereskedelmi akadémiák esetébe engedélyezte, hogy a nők a férfiakkal együtt vegyenek részt a kurzusokon. A középiskolák esetébe két érvet fogalmaztak meg a koedukáció ellen. Egyrészt az elemi és a középfokú oktatás alsó tagozatán elkülönítve nevelt ifjúságot éppen a nemi éres időszakában komoly nemi és erkölcsi „veszedelem” lenne egymással állandó és közeli érintkezésben hozni. Másrészt úgy vélték jobb tanulmányi eredmény érhető el, ha lányokat a fiúktól külön oktatják, mert a lányok gondolkodása és általános „diszpozíciója” különösen a pubertás korban más, mint a fiúké, tehát azonos tanítási anyag mellett is más metodikára van szükség. A VKM az 1916. évi 86 100. miniszteri rendeletre hivatkozott, amely a koedukációt középfokon csak külön engedéllyel és abban a kivételes esetben engedélyezte, ha az adott helyen külön iskolát fenntartani nem tudtak, illetve ha a lányok szülei hozzájárultak a koedukációs oktatáshoz. Glücklich Vilma a feminista sajtó hasábjain több alkalommal bírálta az 1916-os rendeletet, amely amellet, hogy nem tette lehetővé az általa sokkal hatékonyabbnak tartott koedukált oktatást, egyúttal nem engedélyezte, hogy egy helyen felső leányiskola és adott esetben leánygimnázium is működjön. *„Alkossák meg az egységes, fiúk és lányok számára közös, gyakorlati élet munkájára minden felserdült egyenlően képesítő középiskolát; bajtársak legyenek a fiúk és lányok már tanulások idején, értékeljék egymás emberi szempontok alapján, és ne lássanak egymásban sem titokzatos izgató lényeket, sem helyzetüket rontó illoyalis versenytársakat. (...) Ne féltsük a „férfias” és „nőies” jellegüket az egyenlő munkaanyag feldolgozásától (...)”* (Glücklich, 1916:118-119).

2. A felső kereskedelmi leányiskolák megszüntetése. Ezzel a kéréssel a VKM egyetértett, mivel ezekben az iskolákban nem volt megfelelően képzett szaktanár és előírt felszerelés sem.

3. Az egyéves kereskedelmi tanfolyamok női felső kereskedelmi iskolákká való átalakítása. Ezt a kérést nem tartották kivitelezhetőnek. Ugyanis ekkor már megfogalmazódott a négy évfolyamos kereskedelmi iskolák megszervezésének gondolata, amelyek mellett az osztrák kétéves kereskedelmi iskolákhoz hasonló alsóbb fokú iskola létrehozását tervezték. Így úgy vélték a négy és két évfolyamos iskolákkal egyszersmind megszüntethetők az egyéves tanfolyamok.

4. Zugtanfolyamok (hatósági felügyelet nélküli tanfolyamok) megszüntetése és egyúttal oktatásügy teljes kivonása a magánvállalkozások köréből. A VKM ez utóbbival egyetértett és ezt tűzte ki célul az 1918. július 31-én tárgyalt 8848. sz. rendeletében is, amely a felnőttek számára külön képzést fogalmazott meg, melynek

¹ Nőtisztviselők Országos Egyesületének kérvénye. MOL VKM. K 503 – 1919. – 26. cs. - 18. t. – 10 756. a. – 245. ikt.

gyakorlati megvalósítása ekkor még váratott magára.² Habár a háborús években jelentősen megemelkedett a munkába álló nők aránya, ám 1919 után számuk fokozatosan – frontokról hazatérő férfiak munkába állását követően – csökkent a hazai munkaerőpiacon.

Az első világháborút követően 1920-ban a női felső kereskedelmi iskolák is négy évfolyamossá váltak és minimális eltéréssel a fiúiskolák tanterve szerint folyt az oktatás. A szervezeti szabályzat mind a fiú, mind a női felső kereskedelmi iskolák számára azonos célkitűzést fogalmazott meg. A lányok oktatásának kérdése a kereskedelmi leányiskolák esetében is állandó vita tárgyát képezte. Az 1920-as években többek által megfogalmazódott, hogy ugyan a fiú és női kereskedelmi iskolák tanításterve nem különbözik, azonban céljuk nem is egyezik meg, pontosan a két nem eltérő sajátosságai révén. Ugyanis amíg a fiúiskolák célja, hogy a fiúkat jövőre hivatásukra készítsék fel, hogy képesek legyenek eltartani családjukat, addig a nők hivatása, hogy jó feleséggé és anyává váljanak. A női felső kereskedelmi iskolatípussal szembe támasztott elvárásokat az 1920-as évek közepére már egyre kevésbé sikerült teljesíteni. Az iskolatípus céljai között szerepelt az egyetemesség jellegű gyakorlati szaktudásnak, az intelligencia általános művelésének, a szükséges nyelvtudásnak a biztosítása, egyúttal előkészítés a sajátos női hivatásra, elmeélesítés és erkölcsi, nemzeti nevelés, valamint a jó modor és az egészséges életmód szabályainak elsajátítása. Közel 20 évvel az első női felső kereskedelmi iskola megalapítását követően az iskolák felső osztályai egyre inkább elnéptelenedtek, melynek okát az iskolák egyrészt abban látták, hogy a tanterv nem eléggé felel meg a női lélek sajátosságainak, azaz nem szerencsés, hogy szinte megegyezik a fiúiskolákéval, másrészt abban, hogy igen eltérő előképzettségű tanulók nyertek felvételt, így az iskolák tanárainak rendkívül nagy munkát jelentett azok egy szintre emelése. A tanulmányi eredmények alapján kereskedelmi iskolai tanulmányokra a leánylíceumot végzett lányokat tartották a legalkalmasabbnak. A leánylíceumot az 1926. évi 34. törvény hívta életre, mely három iskolatípust különböztetett meg: a leánygimnáziumot, a leánykollégiumot és a modern nyelvekre hangsúlyt fektető leánylíceumot, ez utóbbit támogatta leginkább Klebelsberg Kunó is.

A női kereskedelmi iskolák azon a véleményen voltak, hogy a nők kivívták ugyan a férfiakkal való egyenjogúságukat, de ez csupán lehetőséget jelentett számukra és nem tényleges gazdasági érvényesülést. Az elhelyezkedést elősegítendő, azaz hogy a nőknek nagyobb esélyük legyen a munkaerőpiacon, ahhoz úgy vélték a szaktudás elmélyítésére lenne szükségük, csak is nagyobb tudással vehetnék fel a versenyt a férfiakkal, ehhez az idegen nyelveket, a levelezést, a magyar-német gyors- és gépírást és a reklámtant kéne magasabb szinten oktatni (Zuckermann, 1929:398). Emellett úgy ítélték meg a kereskedelmi leányiskolák tanárai, hogy a kenyérkereső nőnek is szüksége van háztartási és pedagógiai ismeretekre. Mivel a nőknek a természettudományokkal szemben az esztétikai hajlama fejlettebb, ezt kéne az iskoláknak kihasználni és az iparművészeti képzést megszervezni. A művészet nem csak esztétikumot, hanem pénzkeresetet is jelenthetne a nőknek, ha például kirakatrendezőként helyezkednek el, tehát egyrészt a művészeti képzésnek kéne nagyobb hangsúlyt kapnia, másrészt az egészségnek.

Az 1930-as évek elején a felső kereskedelmi iskolák feladatáról, a szak- és középiskolai piacon betöltött szerepéről kibontakozó viták közepette a jeles kereskedelmi szakoktatók (Dengl János, Szuppán Vilmos, Vincze Frigyes, Schack Béla...stb.) szinte mind egyetértettek abban, hogy hiba volt elfogadni az Országos

² Felső kereskedelmi iskolák főigazgatójának jelentése NOE által benyújtott kérvényre. MOL VKM. K 503 – 1919. – 26. cs. - 18. t. – 10 756. a. – 246. ikt.

Ipari és Kereskedelmi Oktatási Tanács által 1920-ban, majd 1927-ben kidolgozott azon tantervet, mely szerint az oktatás a fiú és a leányiskolákban azonos kell legyen. Miközben a végzettség a fiúknak és a lányoknak eltérő lehetőségeket kínált (a nők ritkán töltötték be vezető pozíciót nagyvállalatoknál, bankoknál, nem igen lettek tőzsdeügynökök...stb.). Az 1927. évi 68.000. számú rendelettel életbe lépő tanítástervvel megindult némi törekvés a fiúk és lányok elkülönítésére.³ Az 1920-as és az 1927-es tanításterv annyiban különbözött, hogy utóbbi szerint a női iskolák negyedik évfolyamán heti négygel szemben, csak heti három órában tanították a második nyelvet, illetve a gépírást heti egy órában kötelező tantárgyként vezették be, abból a célból, hogy segítse a nők irodai elhelyezkedését. Azonban az előbbi különbség is megszűnt, amikor 1928-ban a fiúiskolákban is kötelező tárgy lett a gépírás. A szabályzat értelmében a felső kereskedelmi iskolának *„a köznevelés szervezetében az a feladata, hogy kereskedelmi szakképzetséget kívánó közgazdasági pályákra készítsen elő és egyúttal az általános műveltséget alapelemeit nyújtsa. Ez a célmeghatározás tágkörűségénél fogva mindenképpen alkalmazható a női felső kereskedelmi iskolákra is. A női felső kereskedelmi iskola az leányoknak egyrészt általános műveltséget ad, másrészt olyan szükséges szakismeretekkel látja el őket, amelyekre nemcsak a közgazdasági pályákra készülő kenyérkereső nőknek, hanem az otthonukban maradó művelt nőknek is szükségük van.”* (Vincze, 1937:109-110) Ez utóbbi megfogalmazás kapcsán sürgették többen a szakoktatás képviselői közül a női felső kereskedelmi iskolák különálló iskolatípusként való kezelését, utalván arra, hogy a leány-középiszkolák 1927-ben, majd 1933-ban módosított tanterve is megőrizte a fiú és leány-középiszkolák közötti különbségeket (női szerepre való felkészítés továbbra is fontos maradt). A középfokú leányoktatásra az 1934-es középiszkolai törvény hatással is volt, egységesítette a lányok és a fiúk középiszkolai oktatását, azonban a törvényről zajló viták kapcsán jelzett különbségeket (*„a fiúk és lányok számára fenntartott középiszkolák tanterve a különleges nevelési szempontokhoz képest eltérően állapítható meg”*)⁴ rögzítő tanterv és utasítás 1938-ig várattott magára, így annak végleges megszületésig – mely minimálisra csökkentette a tantárgyak és óraszámok közötti különbségeket, ám ez csak szellemi koedukációt jelentett⁵ – átmeneti tanterv lépett életbe. E leány-középiszkolák gyakorlatias átalakítását hangoztató felszólalások eredményképpen 1938-ban a gyakorlati középiszkolák megszervezésére is sor került. A gyakorlati irányú középiszkolai képzést szabályzó 1938. évi XIII. törvénycikk értelmében létrehozott mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi fiú és leányiskolák mellett, megszervezték fiú- és leánylíceumokat is – ezek nem azonosak a korábbi leánylíceumokkal –, melyek eltérő képzést nyújtottak, a fiúkat általános gazdasági, míg a lányokat háztartási, egészségvédelmi és nevelési ismeretekre oktatták (Papp, 2006:715). A női felső kereskedelmi iskolák kereskedelmi leány-középiszkolai elnevezéssel működtek tovább. Új tantárgyként került beemelésre a háztartástan, mellyel nem titkolt célja volt a korabeli hatalomnak, hogy „új” alapokra helyezze a kereskedelmi leányiskolákat: *”Lehetővé kell tenni ugyanis, hogy a nő, még ha kenyérkereső pályára is készül, minden körülmények közt megfelelhessen eredeti hivatásának. Meg kell kedveltetni a családi kötelességből származó feladatokat, munkákat, hogy adott viszonyok közt*

³ Női felső kereskedelmi iskolák tanításterve 1927. évi 68.000. sz. rendelet, Budapest. 1927.

⁴ 1934. évi XI. törvénycikk a középiszkoláról, Törvények Tára, Budapest, 1935. 92 .

⁵ Tehát fizikai koedukációról nem volt szó, bár továbbra is egyes vidéki iskolák engedélyezték, hogy lányok magántanulóként fiúiskolába járjanak. A koedukáció kérdésében nem volt egyetértés egyrészt a katolikus és protestáns egyházak között, míg az Országos Közoktatási Tanács egyáltalán nem támogatta (a magántanulók arányát 10%-ban határozták meg) (Rébay, 2009:169-171).

szívesen vállalja őket és ne forduljon el a családi élettől” (Loczka, 1944:73). Mindkét gyakorlati jellegű iskolatípus érettségit adott, ez azonban csak a tanítónőképzőkbe, főiskolákra (kivéve a jogi és hittudományi), mezőgazdasági, közgazdasági és kereskedelmi szakokra biztosított továbbtanulási lehetőséget. Az érettségi vizsgák lebonyolítását az 1942. évi 132.400/VI. 2. sz. rendelettel életbe lépő a kereskedelmi leány-középiskolák számára készített, a fiúiskolákkal döntően megegyező érettségi utasítás szabályozta.⁶ Az 1940-es évektől igyekezett a hatalom, ha finoman is, de fokozatosan háttérbe szorítani a kereskedelmi leány-középiskolák gyakorlatias voltát.

Női felső kereskedelmi iskolák tanulói létszáma a két háború között

Bár a két háború között a női felső kereskedelmi iskolák népszerűsége nem érte el a gimnáziumokét, azonban a továbbtanulni vágyó lányok közül egyre többen választották ezt az iskolatípust. A nemek megoszlását illetően az első világháborút követően a lányok aránya folyamatosan növekedett, amíg 1909/10-ben két női iskola (Pozsony, Marosvásárhely) működött 84 leány tanulóval, addig számuk 1917/18-ban 3080 főre (10.705 fiú mellett) emelkedett. Az 1922/23-as tanévben a 15 leányiskolát 2501 fő (Budapest 1278, vidék 1223 fő), 1925/26-ben a 16 iskolát 2736 fő (Budapesten 1324, vidéken 1412), 1929/30-ban a 6 budapesti (1675) és 13 vidéki (1485) iskolát 3160 fő, 1936/37-ben a 6 budapesti (2500) és 11 vidéki (1571) iskolát 3671, 1938/39-ban 18 iskolát 4767 leány látogatta.⁷

Az első világháborút követően 1922/23-ben 15 női felső kereskedelmi iskola maradt Magyarországon 2402 leánytanulóval (Strobel, 1923:34). A női iskolák száma 1930-ban 19-re emelkedett, majd 1937-ben 17-re csökkent ugyan, de a tanulók létszáma növekedett (4085 fő). A felső kereskedelmi iskolai tanulóknak 1925/26-ban 26%, 1929/30-ban szintén 26%, 1936/37-ben 31%, 1938/39-ben 34% volt lány. A felső kereskedelmi iskolákban a többi középiskolához hasonlóan a lányok létszáma intenzíven növekedett. A kereskedelmiben ugyan valamivel magasabb volt arányuk, mint a reáliskolákban és gimnáziumokban, azonban ez utóbbi általuk jobban preferált iskolákban gyorsabban növekedett a létszámuk (1925 és 1939 között a duplájára nőtt), míg a kereskedelmis lányoké „csak” 37%-al (1925-ben 11 684, míg 1939-ben már 23 535 lány tanult gimnáziumban vagy reáliskolában, ezzel szemben női felső kereskedelmi iskolában 1925-ben 2633, 1939-ben 4162 fő) emelkedett.

⁶ Érettségi utasítás a kereskedelmi középiskola és a kereskedelmi leányközépiskolák számára. 1942. évi 132.400/VI. 2. sz. VKM rendelet. MOL VKM K503. 1937-1944. – 194. cs. – 1-3. t.

⁷ Strobel, 1926:129-135; Luby, 1931:285-294; A felső kereskedelmi iskolák statisztikája az 1936/37. iskolai évben. Kereskedelmi Szakoktatás, 1937. 44. évf. 4. sz. 194-196.; A felső kereskedelmi iskolák statisztikája az 1938/39. iskolai évben. Kereskedelmi Szakoktatás, 1939. 46. évf. 4. sz. 178-180.

1. táblázat. Középiskolák leány tanulóinak létszáma az egyes tanévekben

Tanév	Középiskolák			Felső kereskedelmi iskolák		
	Fiúk	Lányok	Lányok aránya (%)	Fiúk	Lányok	Lányok aránya (%)
1925/26	50 073	11 684	18.92	7571	2633	25.80
1926/27	40 179	11 838	22.76	7866	2692	25.50
1927/28	48 305	11 981	19.87	8345	2800	25.12
1928/29	47 190	12 351	20.74	8847	3050	25.64
1929/30	47 814	12 981	21.35	8495	3029	26.28
1930/31	50 071	14 147	22.03	7598	2871	27.42
1931/32	50 504	14 624	22.45	6893	2615	27.50
1932/33	50 371	14 956	22.89	6003	2343	28.07
1933/34	50 771	16 001	23.96	5718	2360	29.22
1934/35	51 095	16 696	24.63	6291	2661	29.73
1935/36	51 581	17 388	25.21	7233	3180	30.54
1936/37	51 992	17 778	25.48	8078	3623	30.96
1937/38	52 034	17 959	25.66	8885	4085	31.50
1938/39	57 763	21 672	27.28	8553	4349	33.71
1939/40	60 190	23 535	28.11	8236	4162	33.57

Forrás: MSE, 1925-1941.

A női felső kereskedelmi iskolák növekvő tanulói létszámával nyilván összefüggésben volt, hogy a polgári iskolák leány tanulói közül egyre többen tanultak tovább, és a korábban nagy népszerűségnek örvendő tanítónőképzők helyett (melyek hallgatói létszáma a fiúk körében 1930-ig, míg lányoknál 1934-ig növekedett, utána csökkent: tanítóképzők hallgatóinak száma 1930-ben 3412 fő, 1940-ben 1333 fő, tanítónőképzők létszáma 1930-ban 6046, majd 1940-ben 2349 fő) egyre többen választották a felső kereskedelmi iskolát (Papp, 2006:730).

Az felső kereskedelmi iskolában érettségiző lányok aránya magasabb volt mint a fiúké (1926 és 1938 között a középiskolai érettségit tett a lányok átlag 18%-a, míg kereskedelmi érettségit átlag 24%-a). A kereskedelmiben érettségizők száma 1926 és 1938 között 19%-al emelkedett, míg a lányoké 64.5%-al (lányok aránya 1926-ban 23%-a, 1938-ban már 32%) (Papp, 2006:735). A fenti adatok arra engednek következtetni, hogy a gimnáziumok mellett a női felső kereskedelmi iskolák is töretlen népszerűségnek örvendtek a két háború között.

Irodalomjegyzék

- A felső kereskedelmi iskolák statisztikája az 1936/37. iskolai évben (1937). *Kereskedelmi Szakoktatás*, 44 (4), 194-196.
- A felső kereskedelmi iskolák statisztikája az 1938/39. iskolai évben (1939). *Kereskedelmi Szakoktatás*, 46 (4), 178-180.
- GLÜCKLICH Vilma (1916). A leány-középiskolák reformja. *A Nő*, 2 (8), 118-119.
- KÜRSCHÁK Endre (szerk.) (1910). *A Pozsonyi Kereskedelmi és Iparkamara Három Évfolyamú Női Felső Kereskedelmi Iskolájának Értesítője az 1909/10-es tanévről*. Pozsony: Wigand F. K.
- LOCZKA Lajos (1944). *Szakiskola és nemzetépítés. Tanulmányok a gazdasági szakoktatás köréből*. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- LUBY Margit (1931). A közép és alsófokú kereskedelmi oktatás statisztikája. *Kereskedelmi Szakoktatás*, 38 (7), 285-294.
- PAPP Barbara (2006). Nőoktatás és képzett nők a két világháború között. In Kövér György (szerk.): *Zombékok. Középosztályok és iskoláztatás Magyarországon* (pp. 713-756). Budapest: Századvég.
- RÉBAY Magdolna (2009). *Leány-középiskolák Magyarországon és a német nyelvű országokban. A jogi szabályozás az 1870-es évektől 1945-ig*. Budapest: Új Mandátum.
- STROBEL Ernő (1923). Statisztikai adatok az 1922/3. iskolaévről. *Kereskedelmi Szakoktatás*, 31 (2), 30-38.
- STROBEL Ernő (1926). Felső kereskedelmi iskoláink statisztikája az 1925/6. iskolaévről. *Kereskedelmi Szakoktatás*, 34 (3), 129-135.
- VINCZE Frigyes (1937). *A szakoktatásunk múltja és jelene*. Budapest: Szepes és Urbányi.
- ZUCKERMANN Ferenc (1929). A 20 esztendőös négyévfolyamos női felső kereskedelmi iskola jövője. *Kereskedelmi Szakoktatás*, 36 (7-8), 396-402.